

תוכן עניינים

3.....	מבוא.....
4.....	פרק א': המהפכה האסלאמית והשינויים בעקבותיה.....
4.....	שינוי בשיטת המשטר.....
6.....	שינוי ביחס למדינות המערב.....
8.....	שינוי בערכים חברתיים ובדמותה של האישה האיראנית החדשה.....
10.....	פרק ב': המהפכה האסלאמית וזכויות נשים באיראן.....
10.....	זכויות חוקתיות.....
12.....	זכות להשכלה ועבודה.....
14.....	זכויות בחיי המשפחה.....
16.....	סיכום.....
18.....	ביבליוגרפיה.....

מבוא

המהפכה באיראן בשנים 1977-1979 נחשבת לאחד מהאירועים החשובים ביותר שהתחוללו באיראן. זאת לא רק בשל החלפת שלטונו של השאה, אלא גם בשל כך שהמהפכה צליחה לגייס תמיכה נרחבת מהעם האיראני וכן, בשל אופייה הדתי ועלייתו של המשטר האסלאמי בעקבותיה (מנשרי, 2010).

על אף שהזרם המרכזי שהוביל את המהפכה היה הזרם האסלאמי, זרמים נוספים בחברה האיראנית, גם כאלו לא בעלי אידיאולוגיה דתית, תמכו במהפכה ובעיקר, תמכו במסר של הדחת משטרו של השאה (רחימיאן, 2002). אחד מאותם זרמים שחבר לזרם האסלאמי והיה בולט במאבקו במהפכה, היה הזרם שפעל למען זכויות נשים. בתקופתו של השאה, נשים נדרשו לציית לחוקים פטריאכלים מגבילים, המחייבים אותן להיות כפופות לגבר. לפיכך, הנשים בזמן המהפכה האמינו כח'מיניי והאידיאולוגיה האסלאמית תשחרר אותן מאותם חוקים ותעניק להם יותר חופש ועצמאות (Terman, 2010). עם זאת ועל אף שבתחילה האידיאולוגיה האסלאמית לא התייחסה להיבטים מגדריים (Mohammadi, 2007), זמן קצר לאחר עליית המשטר האסלאמי החלו תהליכים שמטרתם "לאסלם" את החברה, ובין תהליכים אלו נמנו חוקים וצעדים המגבילים את חופש התנועה של הנשים, אפילו עוד יותר מתקופתו של השאה (Nakanishi, 2020).

סקירת הספרות בעבודה זו מבקשת להתמקד באופן בו השתנו מעמד וזכויות האישה באיראן לאחר המהפכה האסלאמית. ניכר כי מחד גיסא, נחקקו חוקים רבים אשר הגבילו את הנשים והפכו אותן לנחותות יותר בעיני החוק, בהשוואה לגבר. כמו כן, נראה כי כוחו של הגבר בתחום המשפחה התחזק אפילו עוד יותר לאחר המהפכה, זאת למרות שגם בתקופתו של השאה, חוקי הדת שלטו בתחום זה (Terman, 2010). מאידך גיסא, נראה כי דווקא בתחום ההשכלה והחינוך, המהפכה האסלאמית הטיבה עם זכויות הנשים ואחוז הנשים המשכילות עלה בצורה משמעותית, בהשוואה לימים שלפני המהפכה (Mohammadi, 2007). עם זאת, חקירה מעמיקה של סוגייה זו מגלה כי גם בתחום ההשכלה, הנשים הינן מחויבות לציית לחוקים ומגבלות רבים אשר שלטו באופן בו הן היו זכאיות לרכוש השכלה (Mehran, 2003).

פרק א': המהפכה האסלאמית והשינויים בעקבותיה

שינוי בשיטת המשטר

בשנים 1977-1979 התחוללה באיראן המהפכה האסלאמית, אשר נחשבת לאחד המאורעות החשובים ביותר של איראן בעת החדשה, וזאת בעקבות השינויים הרבים שהתחוללו בחברה האיראנית כתוצאה מאותה מהפכה (רחימיאן, 2002). ייחודה של המהפכה האסלאמית אינו רק בשל אופיה הדתי, אלא גם בהיקף התמיכה שהיא זכתה לה, עוד לפני שעלתה לשלטון. מהפיכות רבות ובפרט אלו שבמזרח התיכון בוצעו בעיקר על ידי קבוצות קטנות, ללא תמיכה רחבה של העם ורק לאחר הצלחת המהפכה ותפיסת השלטון, התגבשה התמיכה העממית במשטר ובאידיאולוגיה החדשה. עם זאת, המהפכה האסלאמית הונהגה על ידי אנשי דת ומתחילתה זכתה לתמיכה עממית רחבה - דבר שאיפשר לה לתפוס את השלטון. כמו כן, האידיאולוגיה שהמהפכה האסלאמית הציגה לא הייתה חדשה, אלא כזו הדוגלת בחזרה אל מורשת העבר המפואר של האסלאם, דבר שגייס רבים מהעם האיראני (מנשרי, 2010).

על אף שבמהפכה השתתפו מספר ארגונים וקבוצות אידיאולוגיות, הזרם המרכזי היה הזרם האסלאמי, אשר באמצעות תעמולה נכונה ושימוש בסיסמאות, ניסה ובחלקו גם הצליח לגייס את החברה האיראנית לתמוך במהפכה האסלאמית. תחילה, הזרם האיסלאמי פעל בעיקר לשלילת הלגיטימיות של השאה והמלוכה באיראן. העם האיראני הורגל רבות לשלטון של מלוכה והדחת המלך והחלפת צורת השלטון לחלוטין, היו עוד בגדר רעיון חדש. באמצעות שלילת הלגיטימיות של השאה, דעת הקהל האיראנית הוכשרה לקבלת השינוי בשיטת המשטר שעתיד לבוא (רחימיאן, 2002). עד אז, המשכיות משטר המלוכה של השאה היה ברור מאליה בעיני האיראנים וברגע שח'מיני יצא בהכרזה כי "השאה צריך ללכת", הוא פתח את האפשרות לשינוי ולמהפכה (Dabashi, 1993).

כאמור, השלב הראשון במהפכה האסלאמית, היה בעיקר נגד השאה ופחות בהאדרת האסלאם או ח'מיני וכן בקריאה להדיח את השאה ולערוך שינויים בשיטת המשטר הקיימת (רחימיאן, 2002). רבים מהחברה האיראנית, גם אלו שלא השתייכו לזרם האיסלאמי, יכלו להתחבר לטענותיו של ח'מיני נגד המשטר של השאה בעיקר שנראה כי ככל שהמשטר של השאה התחזק, כך גם גברה התעלמותו מזכויות וחירויות האזרח (מנשרי, 1996). למעשה, הזרם האסלאמי הצליח לאחד בין הפלגים השונים בחברה, בזכות כך שהם כולם התנגדו לשלטון השאה. באותה התקופה, הזרמים השונים ראו מעבר להבדלים האידיאולוגיים ביניהם וחתרו ביחד למהפך ולשינוי שיטת המשטר (רחימיאן, 2002).